

**ANNA ESPOSITO.
WHAT I'VE DONE**

(ταξίδι από τη Ρώμη στην Αθήνα)

Η αίθουσα τέχνης Gramma_Epsilon παρουσιάζει την έκθεση της Anna Esposito με τίτλο «What I've done». Η έκθεση, σε επιμέλεια του Davide Mariani, ακολουθεί την πορεία μιας εκ των πρωταγωνιστριών της ιταλικής καλλιτεχνικής σκηνης της δεκαετίας του '70.

Η **πρώτη αναδρομική έκθεση της Anna Esposito** (Ρώμη 1935) **στην Ελλάδα** διοργανώνεται σε συνεργασία με τον ανεξάρτητο χώρο τέχνης Lettera_E της Ρώμης και περιλαμβάνει κάποια από τα πλέον τολμηρά έργα που δημιούργησε η καλλιτέχνιδα στη διάρκεια της πεντηκονταετούς της πορείας.

Η έκθεση αναπτύσσεται αρθρωτά σε δύο εκθεσιακούς χώρους. Στις **4 Ιουνίου** εγκαινιάζεται στη **Ρώμη**, στην αίθουσα τέχνης **Lettera_E**, και στις **9 Ιουνίου στην Αθήνα**, στην αίθουσα τέχνης **Gramma_Epsilon**, όπου θα διαρκέσει ως τις 1 Οκτωβρίου 2022.

*«Μετά την επιτυχία της αναδρομικής έκθεσης της Mirella Bentivoglio —σημειώνουν οι **Paolo Cortese** και **Francesco Romano Petillo**, υπεύθυνοι της αίθουσας τέχνης Gramma_Epsilon— χαιρόμαστε ιδιαίτερα που προσφέρουμε στο ελληνικό κοινό την ευκαιρία να γνωρίσει την Anna Esposito, μια πολύμορφη καλλιτέχνιδα και οραματίστρια, η οποία μέσα από τα έργα της φώτισε, συχνά πολύ μπροστά από την εποχή της, τα ζητήματα και τις αντιφάσεις της κοινωνίας στην οποία ζούμε. Πρόθεσή μας είναι να αποτίσουμε φόρο τιμής στις μεγάλες γυναικείες μορφές που διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην καλλιτεχνική σκηνή της δεκαετίας του '70 και των οποίων τα έργα παραμένουν εξαιρετικά σύγχρονα μέχρι σήμερα».*

Αποκαλύπτοντας την απάτη.

Η έκθεση, την οποία επιμελήθηκε ο **Davide Mariani**, συγκεντρώνει πάνω από τριάντα έργα, όπως γλυπτά, κολάζ και ντεκολάζ που αντικατοπτρίζουν συγκεκριμένες ποιητικές απόψεις για τους μύθους, τις τραγωδίες και τις ελπίδες του σήμερα.

*«Μία από τις κύριες πτυχές της τέχνης της —παρατηρεί ο **Davide Mariani**— είναι η ικανότητά της να ξεγυμνώνει την υποκρισία και την αμφισημία των μορφών. Η Esposito αποδομεί την εικόνα, την ανατέμνει σαν μια μηχανική συσκευή, η οποία διερευνά από κοντά και αποκαλύπτει την απάτη.»*

Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '70, η απομυθοποίηση και η καταγγελία αποτελούν πρωταρχικές επιδιώξεις του έργου της Esposito, γεγονός που καταδεικνύει το ενδιαφέρον της για την πραγματικότητα που μας περιβάλλει. Στην πορεία της διασταυρώθηκε με τα ρεύματα της ιταλικής pop art και του nouveau réalisme και τους πρωταγωνιστές τους, όπως ο Schifano και ο Rotella, μένοντας όμως μακριά από κατηγοριοποιήσεις και ταμπέλες και ανανεώνοντας συνεχώς το έργο της με ιδιαίτερη πρωτοτυπία.

*«Μέσα από το έργο μου προσπαθώ να φωτίσω τις κρυφές πτυχές της αλήθειας —δηλώνει η ίδια η **Anna Esposito**— προσπαθώ να είμαι μέσα στα πράγματα, σαν μέσα σε έναν πολτό, από τον οποίο γεύομαι όλους τους χυμούς για να απομονώσω τα δηλητήρια.»*

Από τον κόσμο για τον κόσμο.

Μέσω θεματικών αξόνων που καλύπτουν κοινωνικά φαινόμενα όπως η μετανάστευση, η θρησκεία και ο πόλεμος και περιβαλλοντικά ζητήματα όπως η κλιματική αλλαγή και η ρύπανση, η έκθεση αποκαθιστά το βάθος μιας τέχνης χωρίς φίλτρα, η οποία φτάνει με αμεσότητα στον θεατή. Αυτή της την ικανότητα είχε επισημάνει ήδη το 1976 ο Maurizio

Fagiolo επ' ευκαιρία της πρώτης ατομικής της έκθεσης σε δημόσιο πολιτιστικό φορέα, στο Palazzo dei Diamanti της Φερράρας, παρατηρώντας ότι η καλλιτέχνηδα δημιουργεί όχι γεμίζοντας τον κόσμο μας με νέες εικόνες, αλλά παίρνοντας από τον κόσμο ήδη υπάρχουσες εικόνες, τις οποίες επεξεργάζεται σύμφωνα με το προσωπικό της όραμα.

Εδώ, η κριτική συνίσταται στην πρόσθεση, την αφαίρεση, τον πολλαπλασιασμό και τη διαίρεση των υποκειμένων/αντικειμένων και, συνεπώς, στην ικανότητά της να εξετάζει τον κόσμο χρησιμοποιώντας ως μέσο τον ίδιο τον κόσμο, όπως στα έργα *Raffica di mitra* (1972) και *Un esercito* (1974), τα οποία το 1978 είχαν περιληφθεί στην ιστορική έκθεση που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της Μπιενάλε της Βενετίας στις αλαταποθήκες Magazzini del Sale, σε καλλιτεχνική επιμέλεια της Mirella Bentivoglio.

Πενήντα χρόνια αργότερα, η καλλιτέχνηδα αισθάνθηκε την ανάγκη να δημιουργήσει μια νέα εκδοχή του έργου *Raffica di mitra* (1972/2022), η οποία θα παρουσιαστεί για πρώτη φορά στην Αθήνα μαζί με το έργο *Un esercito* (1974) —άλλο ένα στοιχείο στοχασμού που μας υπενθυμίζει πως ο πόλεμος σήμερα, όπως και στο παρελθόν, συνεχίζει να προξενεί πόνο και οδύνη: «Όταν σκέφτομαι τον άνθρωπο γενικά και την κοινωνία, εμού συμπεριλαμβανομένης, νιώθω συμπόνοια για την ιστορία αυτή που μας έχει δοθεί να ζήσουμε —προσθέτει η **Esposito**— η άποψή μου δεν είναι ποτέ αμετάκλητη. Σαν να ελπίζω στη σωτηρία του ανθρώπου, σε μια πιο ανθρώπινη πραγματικότητα, διότι η σύγχρονη κοινωνία μάς απανθρωπίζει».

Τι έκανα;

Διατρέχοντας τα έργα της έκθεσης έχει κανείς την αίσθηση ότι γίνεται μάρτυρας της αδυσώπητης αποσύνθεσης του πλανήτη μας: τα δέντρα μεταμορφώνονται σε καμινάδες (*Albero ciminiera*, 2003), τα κατεστραμμένα από τον πόλεμο σπίτια, σε παιδικά παζλ (*Bosnia*, 1992), τα λιβάδια μεταμορφώνονται σε εκτάσεις σπαρμένες με σκουπίδια (*Sguardo ecologico rosso*, 1974) και τα ζώα σε πατρόν (*Progetti di sartoria* 1985). Τα περιγράμματα του παγκόσμιου χάρτη είναι φθαρμένα και ξεφτισμένα (*Atlantis*, 1991), τα μπουκάλια που μεταφέρουν μηνύματα είναι πλαστικά και κλείνουν μέσα τους βάρκες με μετανάστες (*S.O.S*, 1998), ενώ ένας πληγωμένος από αλυσοπρίονα κορμός παραπέμπει στο μαρτύριο του Αγίου Σεβαστιανού (*San Sebastiano*, 1992/2022).

«Πρόκειται για αστραπιαίες ενοράσεις, οι οποίες συνήθως προκύπτουν μέσω ελαφρών τροποποιήσεων κάποιου στοιχείου της εικόνας και αποκαλύπτουν τα πιο κρυμμένα επίπεδα ανοίγοντας νέες προοπτικές, οι οποίες αντηχούν την αρχή του τέλους, σαν προμηνύματα των όσων επίκεινται», **καταλήγει ο Mariani**.

Εδώ και καιρό τρέφουμε την ψευδαίσθηση ότι η επίγεια Εδέμ είναι αιώνια και στρεφόμεστε σε όλο και πιο πολυτελείς τρόπους ζωής, χωρίς ποτέ να σκεφτούμε ότι μπορεί να αποκαλυφθεί η ανησυχητική άλλη πλευρά του νομίσματος: «Τι κρύβεται άραγε πίσω από τις τέλειες εικόνες μιας θαλερής φύσης, πόλεων που ευημερούν, καθαρών και έρημων παραλιών, δασών που καλύπτονται από δροσοσταλίδες και μειλίχιων και χαμογελαστών προσώπων σε πρώτο πλάνο; Πίσω τους κρύβονται βουνά σκουπιδιών, πόλεις πνιγμένες στο τσιμέντο, θάλασσες από πλαστικό και χαρτί, μολυσμένα ποτάμια και λαοθάλασσες που μετακινούνται αναζητώντας τη γη της επαγγελίας, κατολισθήσεις λάσπης που παρασύρουν μαζί τους τους απελπισμένους, νέοι με σταυρωμένα τα χέρια που περιμένουν τον Μεσσία, υποστηρίζει η **Esposito**».

Σε ένα τέτοιο σκηνικό, ο καθένας καλείται να αναλογιστεί τις αιτίες και να θέσει στον εαυτό του το μοιραίο ερώτημα: Τι έκανα;

Anna Esposito

Η Anna Esposito (1935) ζει και εργάζεται στη Ρώμη. Από νεαρή ηλικία έδειξε ιδιαίτερη έφεση στην καλλιτεχνική δημιουργία. Έτσι, αφού απέκτησε πτυχίο παιδαγωγικής ακαδημίας, το 1958 εγγράφηκε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Ρώμης, όπου σπούδασε γλυπτική στο εργαστήριο του Pericle Fazzini.

Η σημαντική αυτή εμπειρία καθόρισε τον τρόπο με τον οποίο αργότερα θα συλλάμβανε τη μορφή των έργων της. Ωστόσο δεν κατάφερε να ολοκληρώσει τις σπουδές της στην Ακαδημία, καθώς το 1968 διορίστηκε ως δασκάλα.

Αφήνοντας κατά μέρος την γλυπτική, άρχισε να ασχολείται με τη ζωγραφική, συχνάζοντας στις πλέον πρωτοποριακές για την εποχή αίθουσες τέχνης της Ρώμης. Σε σύντομο χρονικό διάστημα αναδείχθηκε σε μια από τις πλέον αναγνωρισμένες από κοινό και κριτικούς καλλιτέχνιδες. Τη δεκαετία του '70 έργα της περιλήφθηκαν σε πολυάριθμες ατομικές και συλλογικές εκθέσεις, σε δημόσιους και ιδιωτικούς πολιτιστικούς χώρους. Το 1978 συμμετείχε στην έκθεση *Materializzazione del linguaggio* [Υλοποίηση της γλώσσας], η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της Μπιενάλε της Βενετίας, σε επιμέλεια της Mirella Bentivoglio.

Στα τέλη της δεκαετίας του '70 και στις αρχές της δεκαετίας του '80, έργα της εκτέθηκαν σε αίθουσες τέχνης της Ιταλίας (Spazio Alternativo, Ρωμη, 1979-1980· Galleria Unde?, Τορίνο, 1980· Galleria NSM, Μιλάνο, 1983) και του εξωτερικού (αίθουσα τέχνης Drehscheibe, Βασιλεία, 1981) και συμμετείχε σε τέσσερις συνεχόμενες διοργανώσεις της Art Basel (με την Galleria Artivisive της Ρώμης, 1979-1980-1981-1982). Το 1979 έλαβε μέρος στη συλλογική έκθεση *From Page to Space – Women in the Italian Avant-garde between Language and Image*, σε επιμέλεια της Mirella Bentivoglio, στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια της Νέας Υόρκης, ενώ το 1981 η Bentivoglio την περιέλαβε στην έκθεση *Ο quadrato do dizer/The Square of Saying*, στο πλαίσιο της 16ης Μπιενάλε του Σάο Πάολο, στη Βραζιλία.

Την επόμενη δεκαετία, πραγματοποίησε ατομικές εκθέσεις, σε επιμέλεια σημαντικών Ιταλών κριτικών τέχνης της εποχής όπως ο Enrico Crispolti (αίθουσα τέχνης Sala 1, Ρώμη, 1985) και η Palma Bucarelli (αίθουσα τέχνης Banchi Nuovi, Ρώμη, 1987-1991). Έργα της περιλήφθηκαν στην 11η Quadriennale της Ρώμης (1986) και στη Biennale Internazionale del Mare της Νάπολης, σε επιμέλεια του Marcello Venturoli (1988), καθώς και σε πολλές άλλες συλλογικές εκθέσεις, μεταξύ άλλων σε επιμέλεια της Mirella Bentivoglio (Γκούμπιο, 1988· Σενιγκάλια, 1989· Κάλιαρι, 1990· Ριόλο Τέρμε, 1991· Νέα Υόρκη, 1993· Σάο Πάολο, 1994) και του Achille Bonito Oliva (Έριτσε, Ρώμη, 1995). Τριάντα τρία έργα της εκτέθηκαν στην ανθολογική έκθεση *Apparenze.1970-1998*, η οποία τον Δεκέμβριο του 1998 διοργανώθηκε στον εκθεσιακό χώρο του δήμου του Μαρίνο, στα περίχωρα της Ρώμης. Η έκθεση, εμπλουτισμένη με έργα των αρχών της δεκαετίας του 2000, επαναλήφθηκε το 2006 στο δημαρχείο της Serra de Conti (επαρχία Αγκώνας). Έργα της έχουν περιληφθεί σε διάφορες συλλογικές εκθέσεις με θέμα την ιστορία της καλλιτεχνικής παραγωγής των δεκαετιών του '60 και του '70, όπως η έκθεση *Post-scriptum – Artiste in Italia tra linguaggio e immagine negli anni '60 e '70*, σε επιμέλεια της Mirella Bentivoglio, στο Palazzo Massari της Φερράρας το 1998 και *Le immagini affamate. Donne e cibo nell'arte*, στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αόστα, το 2005.

Ανάμεσα στις εκθέσεις που πραγματοποιήθηκαν από το 2010 έως σήμερα, ξεχωρίζουμε τις ακόλουθες: *L'apparenza inganna*, σε επιμέλεια των Eva Clausen και Maria Chiara Salmeri, στο Auditorium Parco della Musica της Ρώμης το 2010 (την οποία συνόδευε μονογραφία από τις εκδόσεις De Luca), *Per interposte immagini*, σε επιμέλεια του Elio Pecora, στο Palazzo Flangini της Βενετίας το 2016 και *Questo nostro mondo*, σε επιμέλεια της Cornelia Buijn, στην Alson Gallery του Μιλάνου. Έργα της έχουν περιληφθεί σε διάφορες εκθέσεις αφιερωμένες στις καλλιτέχνιδες που ήταν ενεργές κατά τις δεκαετίες του

‘60 και του ‘70, όπως *La donazione Bentivoglio*, σε επιμέλεια της Daniela Ferrari, στο μουσείο MART του Ροβερέτο (2011), *Soggetto Imprevisto. 1978 arte e femminismo in Italia*, στο κέντρο σύγχρονης τέχνης FM Centro per l’Arte Contemporanea του Μιλάνου (2019), σε επιμέλεια των Marco Scotini και Raffaella Perna, και *Histoire d’E part 1 – Between language and image*, σε επιμέλεια των Paolo Cortese και Francesco Romano Petillo, στις αίθουσες τέχνης Lettera E στη Ρώμη και Gramma_Epsilon στην Αθήνα (2021). Πέρυσι, έργα της συμπεριλήφθηκαν και στις εκθέσεις *L’arte e la città*, σε επιμέλεια του Stefano Pezzato στο Centro Pecci, στο Πράτο της Τοσκάνης (2021) και *The poetry of translation*, σε επιμέλεια της Judith Waldmann, στο Kunst Meran Merano Arte του Μεράνο, στο Νότιο Τιρόλο (2021).

Anna Esposito.

What I’ve done

επιμέλεια: Davide Mariani

εγκαίνια:

4 Ιουνίου, 19:00, Lettera_E, Ρώμη, Via Muzio Attendolo, 14

9 Ιουνίου, 19:00, Gramma_Epsilon, Αθήνα, Αγάθωνος 6

ΑΘΗΝΑ: Gramma_Epsilon

Αγάθωνος 6

10551 Αθήνα

ως τις 1 Οκτωβρίου 2022

ωράριο: Τρίτη έως Σάββατο, 11:00-19:00

πληροφορίες: +30 210 3231867

κινητό: +30 6982522874

info@grammaepsilon.com

www.grammaepsilon.com

Ρώμη: Lettera_E

Via Muzio Attendolo, 14

00176 Roma

επίσκεψη κατόπιν ραντεβού

lettera_E πληροφορίες: +39 3939677822

info@paolocortese.gallery